

**Звіт про діяльність
Ради з фінансової стабільності
(квітень 2015 – березень 2016)**

Київ 2016

Вступне слово співголів

Це був складний рік для держави, її економіки та фінансового сектору зокрема. Військово-політична агресія та зниження попиту на світових ринках загрожували країні ззовні, тоді як основним внутрішнім викликом залишалося слабе просування реформ, які вже давно назрівали.

Протягом року Україна досягла певної макроекономічної стабілізації. Завдяки спільним і зваженим діям регуляторів вдалося розпочати реальну трансформацію вітчизняного фінансового сектору з упровадженням нових принципів та правил роботи. Забезпеченню частини з цих досягнень сприяла робота Ради з фінансової стабільності, яка розпочала діяльність у квітні 2015 року.

Рада стала надзвичайно корисною платформою для обміну думками, баченням системних ризиків та ситуації у фінансовому секторі, визначення заходів із протистояння кризовим явищам. Це той діалог, який потрібен усім учасникам ринку.

Рада робить лише перші кроки. У перспективі вона має стати дієвим механізмом швидкого запобігання та боротьби з кризами. Співпраця та обмін інформацією у рамках Ради будуть поглиблюватись.

Для нас дуже важливо, щоб учасники ринку, експертні кола та широкий загал знали більше про роботу Ради та політику фінансової стабільності. Саме тому, наслідуючи практику існуючих міжвідомчих органів з фінансової стабільності - насамперед європейських країн - ми прагнемо працювати на засадах прозорості і пропонуємо до уваги перший Звіт про діяльність Ради.

ЗМІСТ

	Стор.
1. Про Раду з фінансової стабільності	4
1.1 Історія створення та міжнародні рекомендації	4
1.2 Засади Ради	7
2. Основні питання, що розглядалися Радою з фінансової стабільності	11
2.1 Системні ризики: загальний огляд	11
2.2 Реструктуризація суверенного боргу	13
2.3 Співпраця з міжнародними донорами	15
2.4 Очищення фінансового сектору	17
2.5 Стратегія розвитку державних банків	19
2.6 Посилення спроможності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку	21
2.7 Посилення спроможності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб	23
2.8 Реформи в аудиті	25
2.9 Співпраця Національного банку і Уряду для забезпечення цінової стабільності	27

1. Про Раду з фінансової стабільності

1.1 Історія створення та міжнародні рекомендації

Рада з фінансової стабільності (далі Рада або РФС) утворена Указом Президента України «Про Раду з фінансової стабільності» від 24 березня 2015 року № 170/2015. Цьому передував тривалий період ретельного вивчення світового досвіду формування та функціонування подібних органів, обговорення та консультування з експертами Світового банку та інших міжнародних інституцій.

Враховано ключові рекомендації Європейської Ради системних ризиків (ЄРСР), відповідно до яких:

- До основних завдань такого органу відносяться аналіз, моніторинг та упередження системних ризиків, які загрожують стабільності фінансової системи.
- Міжвідомчий орган не повинен втручатися в повноваження установ-членів.
- Необхідно забезпечити належний обмін інформацією (даними) між учасниками.
- Центральний банк повинен відігравати провідну роль з огляду на свій досвід та існуючі повноваження у сфері фінансової стабільності.

Під час створення Ради взято до уваги досвід практичної роботи міжвідомчих органів інших країн включно з такими процедурними аспектами, як принципи головування і повноваження учасників, періодичність зустрічей, кворум і правила голосування, оприлюднення інформації тощо. Переважна більшість органів з фінансової стабільності оприлюднюють прес-релізи за результатами зустрічей та річні звіти про свою діяльність.

Таблиця 1. Формати роботи міжвідомчих органів із фінансової стабільності в інших країнах

	Центральний банк	Мін.фінансів / аналогічний орган	Орган нагляду у фінансовому секторі	Фонд страхування вкладів	Орган нагляду за фондовим ринком	Інші учасники	Періодичність зустрічей
Австралія	✓	✓	✓		✓		щоквартально
Австрія	✓	✓	✓			Бюджетна (фіскальна) рада	щоквартально
Албанія	✓	✓	✓	✓			щоквартально
Болгарія	✓	✓	✓				щоквартально
Данія	✓	✓	✓			Представники Міністерства економіки та внутрішніх справ та Міністерства бізнесу та зростання; 3 незалежних експерти	щоквартально
Іспанія	✓	✓			✓	Генеральний директор зі страхування і пенсійних планів	2 рази на рік
Італія	✓	✓			✓		н/д

	Центральний банк	Мін.фінансів / аналогічний орган	Орган нагляду у фінансовому секторі	Фонд страхування вкладів	Орган нагляду за фондовим ринком	Інші учасники	Періодичність зустрічей
Кіпр	✓	✓			✓	Орган з нагляду та розвитку кооперативних товариств, Контрольна служба страхових компаній	щоквартально
Латвія	✓	✓			✓		2 рази на рік
Монголія	✓	✓	✓				щоквартально
Нідерланди	✓	✓	✓				2 рази на рік
Німеччина	✓	✓	✓			<i>Без права голосу:</i> Федеральне агентство стабілізації фінансового ринку (FMSA)	щоквартально
Польща	✓	✓	✓	✓			2 рази на рік
Португалія	✓				✓	Голова органу з нагляду за страхуванням та пенсійними фондами	кожні 2 місяці
Румунія	✓	✓	✓		✓		2 рази на рік
Сербія	✓	✓	✓	✓	✓		щоквартально
США	✓	✓		✓	✓	Контролер грошового обігу (ОСС); Бюро захисту прав споживачів фінансових послуг; Комісія з торгівлі товарними ф'ючерсами; Федеральна агенція фінансування житла; Національна адміністрація кредитних спілок; незалежний експерт із страхування. <i>Без права голосу:</i> директор Федерального бюро страхування, директор бюро фінансових досліджень, по одному комісару щодо страхування, банківського нагляду, цінних паперів.	щоквартально
Хорватія	✓	✓	✓	✓			2 рази на рік
Швеція	✓	✓	✓			Генеральний директор Національного боргового відомства Швеції	2 рази на рік
Франція	✓	✓	✓			Голова органу з фінансових ринків; Голова органу з норм бухгалтерського обліку; 3 експерти у сфері економіки та фінансів	щоквартально

Примітка щодо кольорових позначок: ✓ - головує в органі; ✓ - головує за принципом ротації

У міжнародній практиці склад і чисельність міжвідомчих органів різняться залежно від структури національного фінансового сектору, архітектури та повноважень регулюючих органів, місцевих політичних традицій і ролі держави в економіці.

Існує декілька схожих рис:

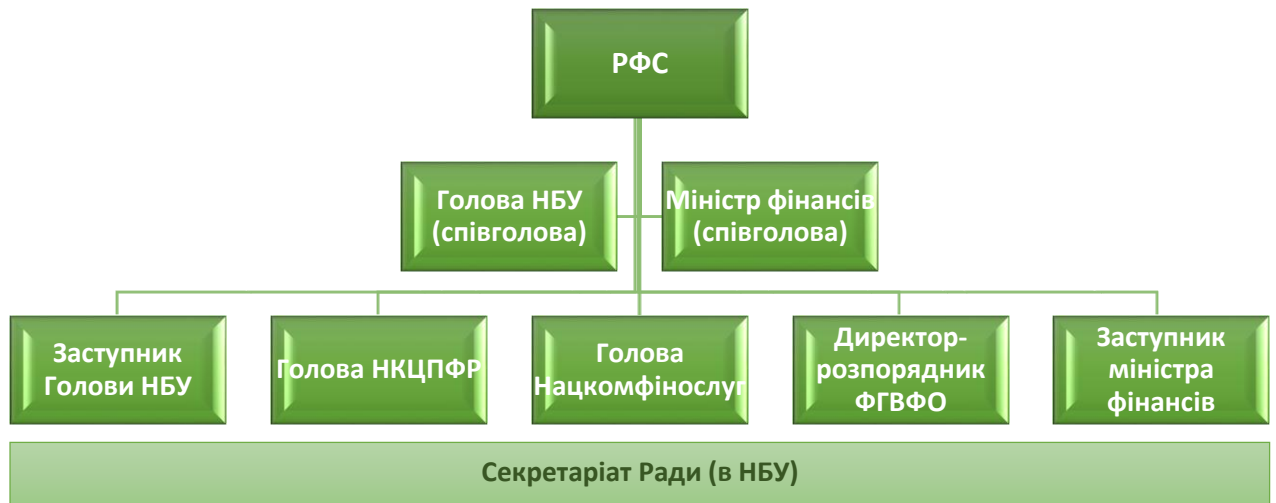
- В усіх країнах в органі представлені міністерство фінансів (або інша подібна установа, як-то Казначейство у Сполучених Штатах), центральний банк та регулятор, що відповідає за нагляд у фінансовому секторі (якщо він поза межами центрального банку). Часто учасником є установа, відповідальна за нагляд та регулювання фондового ринку та фонд страхування депозитів (за наявності).
- Головує переважно або очільник центрального банку або міністр фінансів (у випадках, коли центральний банк не здійснює нагляду за банківським/фінансовим сектором).

Трапляються також випадки ротації головуючих – на регулярній основі (як у Румунії, щорічно) або залежно від тематики засідань (у Польщі в Комітеті фінансової стабільності Міністр фінансів очолює зустрічі з управління кризою, Голова Національного банку – з макропруденційної політики, спрямованої на упередження криз).

1.2 Засади Ради

Основні завдання, повноваження, склад і принципи організації РФС визначені у Положенні про Раду, затвердженому Указом Президента; конкретні процедурні питання – у Регламенті діяльності Ради.

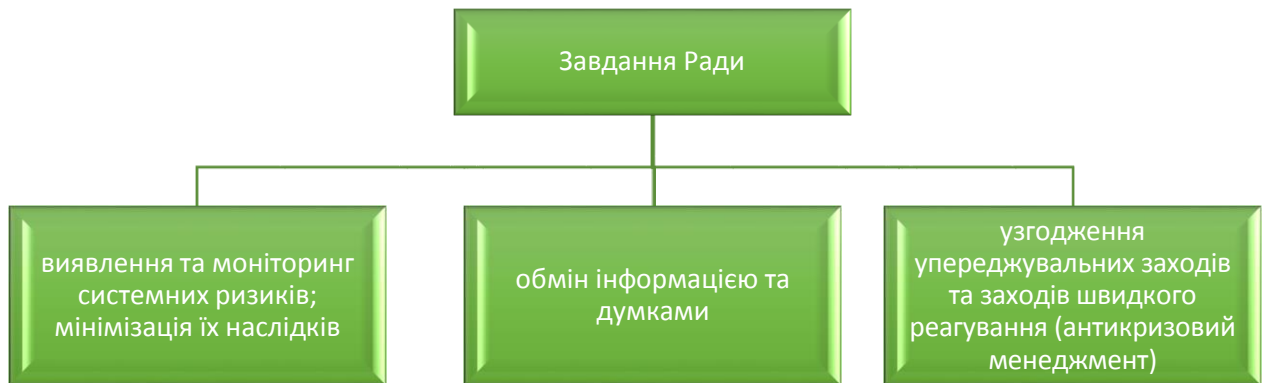
Схема 1. Структура Ради

Рада функціонує на тих же засадах, що і подібні міжвідомчі органи з фінансової стабільності європейських країн:

- До її складу входять керівники усіх регуляторів фінансового сектору, що забезпечує цілісне розуміння процесів і системних ризиків, які йому загрожують. Такий високий рівень представництва дозволяє за необхідності швидко приймати дієві рішення. Відсутність у складі Ради політичних діячів сприяє фаховому обговоренню та мінімізує політичний вплив у процесі дискусій та прийнятті рішень.
- Роботу Ради побудовано на принципах платформи для обговорень, де кожний ділиться наявною інформацією, а також власним баченням загроз та шляхів їх нейтралізації.
- Усі рішення/домовленості мають рекомендаційний характер. Діє принцип «виконуй або пояснюй».
- За результатами засідань Ради оприлюднюються прес-релізи. Цей Звіт – черговий крок у комунікаціях з суспільством про завдання та результати діяльності Ради.
- Зустрічі проводяться щоквартально або позачергово за необхідності.
- Інформаційно-аналітичну та адміністративну підтримку діяльності Ради забезпечує секретаріат у складі Департаменту фінансової стабільності НБУ.

Схема 2. Основні завдання Ради

Рада відповідно до покладених на неї функцій:

- Виявляє, аналізує, здійснює оцінку та моніторинг поточних і потенційних загроз та системних ризиків для фінансової системи держави.
- Готує рекомендації щодо мінімізації системних ризиків, які загрожують фінансовій стабільності.
- Розробляє ефективні механізми співробітництва та координації дій із забезпечення фінансової стабільності держави тощо.

Крім того, до повноважень Ради віднесено підтвердження наявності ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, які загрожують стабільності фінансової системи України. Таке рішення дає право Національному банку за необхідності визначати тимчасові особливості регулювання та нагляду за банками, у тому числі запроваджувати обмеження їхньої діяльності, подовжувати дію інших антикризових заходів тощо.

Склад Ради виглядає таким чином.

Співголови Ради:

Гонтарева Валерія Олексіївна	– Голова Національного банку України
Яресько Наталія Енн (до 14.04.2016)	– Міністр фінансів України

Члени Ради:

Хромаєв Тимур Заурбекович	– Голова Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку
Пашко Ігор Володимирович	– Голова Національної комісії, що здійснює державне регулювання у сфері ринків фінансових послуг
Ворушилін Костянтин Миколайович	– Директор-розпорядник Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

Писарук Олександр Володимирович (до 31.12.2015)	– Перший заступник Голови Національного банку України
Смолій Яків Васильович (з 29.01.2016)	– Заступник Голови Національного банку України
Шевальов Артем Валентинович (до 29.04.2016)	– Заступник міністра фінансів України з питань європейської інтеграції

Голова НБУ та Міністр фінансів головує у Раді почергово щокварталу. Роль головуючого – передусім ведення (модерування) зустрічей, його голос має таку ж «вагу», як голос кожного іншого члена Ради. Ініціювати скликання позачергових зустрічей може будь-який член Ради; кожен з них також має право на фіксацію у протоколі його (її) окремої думки з порушених питань.

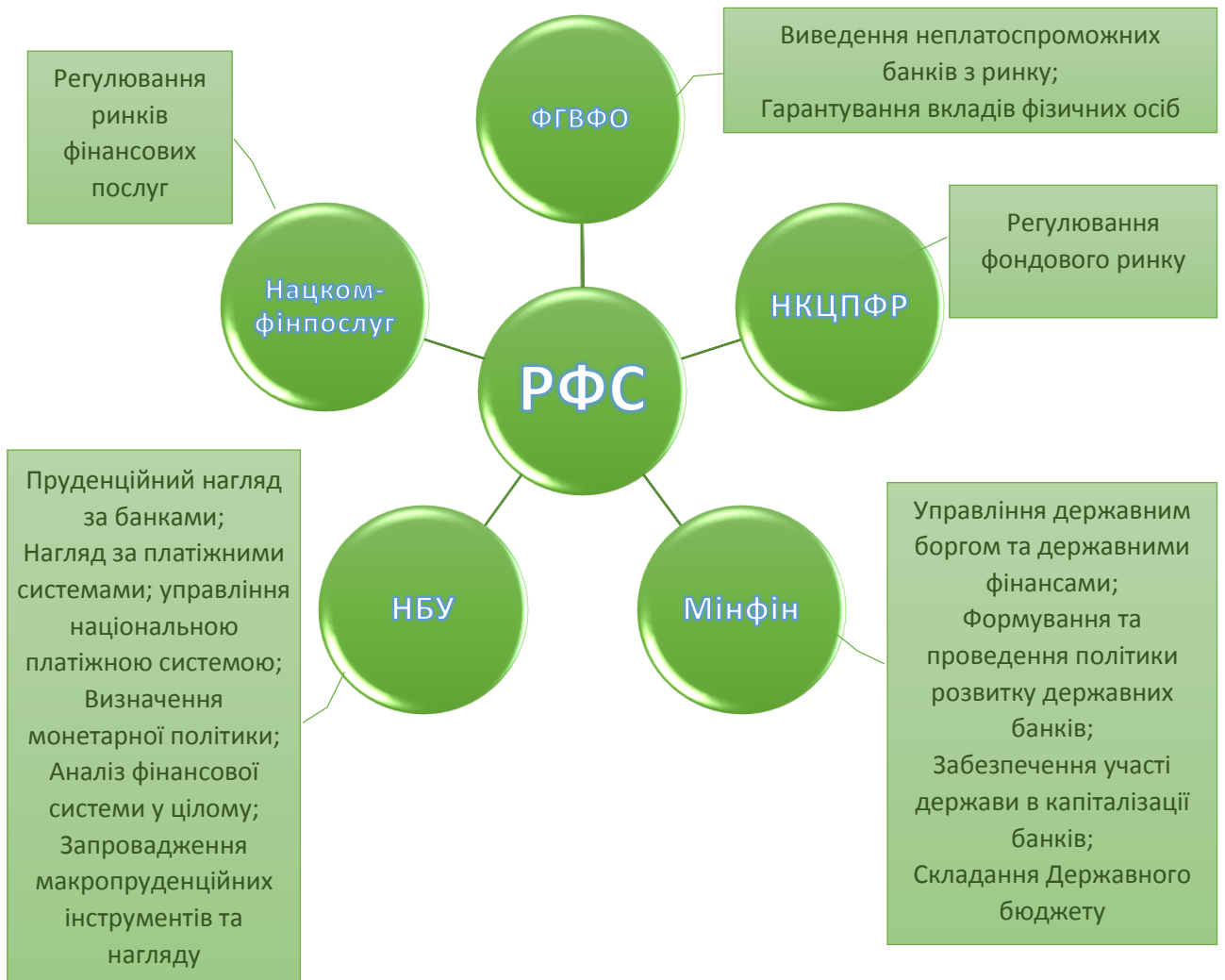
Засідання Ради вважаються правомочними за умови присутності не менше 5 членів РФС, у т.ч. не менше, ніж по одному представнику від НБУ і Мінфіну. Рішення приймаються кваліфікованою більшістю голосів, тобто не менше ніж 4 голосами – якщо участь у засіданні беруть 5 членів Ради або не менше ніж 5 голосами – якщо участь беруть 6 або 7 членів РФС. Прийняття рішень відбувається шляхом відкритого голосування. Кожний член Ради має один голос і голосує особисто.

На засідання Ради без права голосу можуть запрошуватися працівники державних органів, представники міжнародних фінансових організацій, громадських об'єднань, підприємств, провідні вітчизняні та іноземні вчені, незалежні експерти. Таким чином враховується думка різних цільових груп під час прийняття значущих для фінансової стабільності рішень. Також Рада може створювати робочі групи для опрацювання окремих питань.

З метою забезпечення обміну інформацією та міжвідомчої координації на робочому рівні під керівництвом виконавчого секретаря Ради функціонує технічна група, що складається з представників державних органів (установ), керівники яких входять до складу Ради. Виконавчим секретарем за посадою є директор Департаменту фінансової стабільності НБУ.

Попри те, що у Національного банку більше повноважень у сфері фінансової стабільності і це визначено законом про НБУ, усі організації-члени Ради здійснюють внесок у частині своїх повноважень та можливостей.

Схема 3. Розподіл повноважень в рамках РФС

Формат роботи Ради створює умови для ефективного обміну інформацією, оцінки ризиків та координації дій щодо різних сегментів фінансової системи. Завдяки цьому мінімізується загроза невчасної ідентифікації негативних тенденцій, здатних перетворитися у кризу системного характеру.

2. Основні питання, що розглядалися Радою з фінансової стабільності

Перше засідання Ради відбулося 27 квітня 2015 року. За рік роботи Рада провела 6 засідань, у тому числі два позачергових, оскільки існувала необхідність термінового обговорення питань, які створювали ризики для фінансового сектору.

2.1 Системні ризики: загальний огляд

На кожному засіданні Ради Національний банк надавав огляд ризиків, які загрожували стабільності фінансової системи України.

Таблиця 2. Еволюція системних ризиків

	II кв. 2015	III кв. 2015	IV кв. 2015	I кв. 2016
Світова економіка	↗	↗	↗	→
Зовнішній попит	↗	↗	↗	→
Економічні умови	→	↘	↘	→
Державні фінанси	→	↗	↗	↗
Валютний ринок	→	↘	↗	↗
Геополітика	→	↘	→	↗

Примітка:

Оцінка основних джерел ризику, що змінилися у останньому кварталі, і перспективи на наступний квартал. Стрілки вгору - збільшення ризику; стрілки вниз - зменшення ризику.

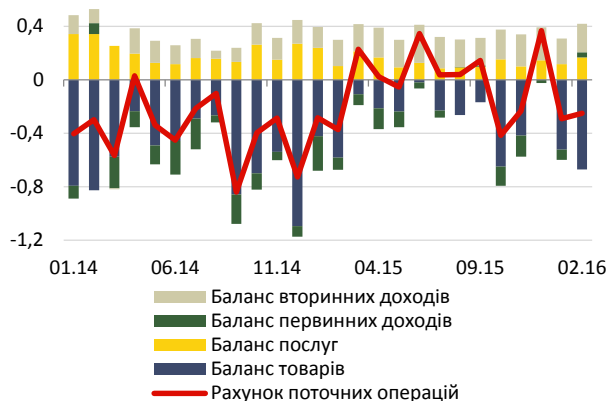
Світова економіка: протягом року на світових фінансових ринках спостерігалась турбулентність – відбулося кілька епізодів падіння фондових ринків, знецінення валют нових ринкових економік. Світове економічне відновлення є повільним насамперед через гальмування економіки Китаю.

Зовнішній попит: уповільнення світового економічного зростання обумовило падіння попиту та цін на сировинну продукцію та напівфабрикати, у т.ч. на основну експортну продукцію України. Перешкоди у торгівлі з боку Росії стали додатковим негативним чинником для українського експорту. У лютому-березні 2016 року зовнішні умови стали більш сприятливими.

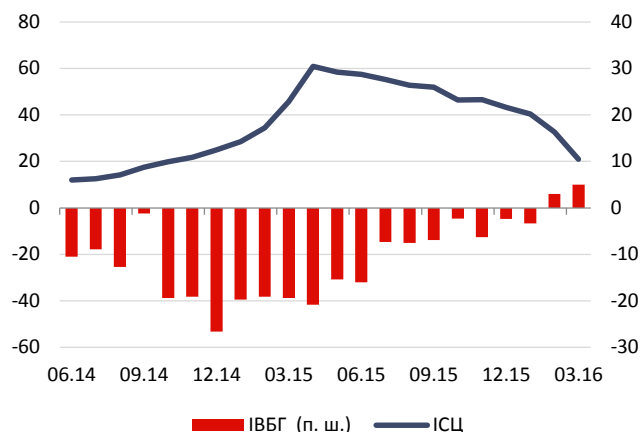
Державні фінанси: в оцінках домінували невизначеність щодо перспектив реструктуризації державного боргу (перша половина року), ухвалення бюджету на 2016 рік та бюджетної реформи, а також їх наслідків.

Економічні умови: ризики зменшувалися на фоні поступового припинення падіння та початку позитивного тренду ВВП; гальмування інфляційних процесів. Однак перші прояви загальної макроекономічної стабілізації є ще крижкими.

Графік 1. Рахунок поточних операцій України, млрд. дол.

Графік 2. Динаміка ІВБГ та ІСЦ в Україні¹ (у річному вимірі), %

Валютний ринок: ринок знаходився під тиском низьких надходжень від експорту. Епізоди стабільності пояснювалися насамперед адміністративними заходами НБУ. Негативних очікувань додавала пауза у співпраці з МВФ з серпня 2015 року.

Геополітика: після періоду відносної стабілізації завдяки мінським домовленостям, ситуація на сході України знову загострилася з початком нового року. Продовження російської агресії обумовлює атмосферу невизначеності та формує негативні очікування бізнесу та населення.

Позиція Ради. У ході засідань Рада неодноразово відзначала наявність ризиків та волатильності на фінансових ринках України зокрема валютному. Із урахуванням вищезазначеного Рада визнала наявність ознак нестійкого фінансового стану банківської системи, а також обставин, що загрожують стабільності фінансової системи країни. Це обумовило збереження частини встановлених адміністративних обмежень на валютному ринку.

¹ ІВБГ - індекс виробництва базових галузей; ІСЦ – індекс споживчих цін

2.2. Реструктуризація суверенного боргу

Реструктуризація боргу держави була єдиним ефективним рішенням проблеми надмірного боргового навантаження України та дозволила уникнути оголошення дефолту. У 2015 році Урядом було проведено роботу та досягнуто згоди зі Спеціальним комітетом кредиторів щодо умов проведення реструктуризації за державним та гарантованим державою боргом, які в цілому відповідають цілям Програми МВФ:

**ПОКРАЩЕННЯ
ПЛАТІЖНОГО
БАЛАНСУ**

Заощадження на зовнішніх платежах за борговими зобов'язаннями державного сектору на суму 15,3 млрд. дол. США за період реалізації програми МВФ

**СТІЙКІСТЬ
ОБСЛУГОВУВАННЯ
БОРГУ**

Забезпечення до 2020 р. співвідношення державного боргу та гарантованого державою боргу до ВВП на рівні не вище 71 % від ВВП

**ПЛАТІЖНА
СПРОМОЖНІСТЬ**

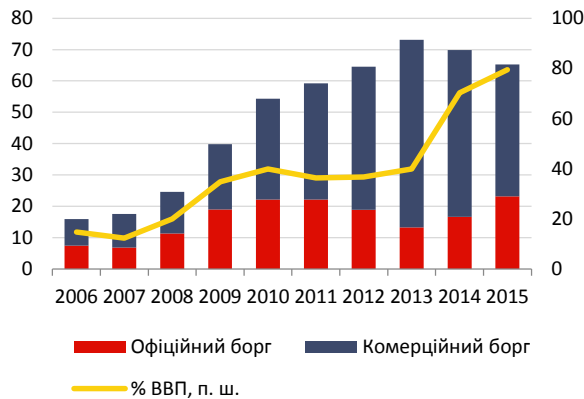
Підтримання загальних потреб у фінансуванні бюджету за борговими операціями в середньому на рівні 10 % від ВВП (максимум 12% від ВВП на рік) в 2019–2025 рр.

Загальними зусиллями української влади вдалося успішно провести реструктуризацію більшої частини зовнішнього комерційного боргу України. Із загальної суми 22,2 млрд. дол. США вже врегульовано 19,1 млрд. дол. США. Решта - це передусім єврооблігації на суму 3 млрд. дол. США, які Росія відмовилася реструктуризувати на загальних умовах. На виплати за цими облігаціями запроваджено мораторій.

Кредитори погодилися на списання 20% номінальної суми боргів (близько 3 млрд. дол. США) в обмін на інструмент відновлення вартості (VRI). Виплата 8,5 млрд. дол. США основної суми боргових зобов'язань перенесена на період після 2018 року. Це зменшило борговий тиск на економіку України у короткостроковому періоді, а відтак дозволило утримати макроекономічну стабільність та зберегти міжнародні резерви.

У цілому державний та гарантований державою борг у доларовому еквіваленті зменшився на кінець 2015 р. на 6,2% до 65,5 млрд. дол. США або близько 80% ВВП, що відповідає траєкторії поступового зменшення боргового тягаря.

Графік 3. Динаміка державного та гарантованого державою боргу у розрізі типів кредиторів, млрд. дол. США в еквіваленті

Джерело: Мінфін, НБУ

Графік 4. Графік платежів за борговими та гарантійними зобов'язаннями, реструктуризованими у 2015р., млрд. дол. США

Джерело: Мінфін

Крім того, завдяки успішній реструктуризації суверенні рейтинги України були підняті провідними рейтинговими агентствами S&P, Fitch і Moody's з переддефолтних до рівнів B-, CCC та Caa3 відповідно, де вони наразі залишаються.

Позиція Ради. Питання реструктуризації державного боргу неодноразово розглядалися Радою як передумова вирішення низки проблем у фінансовому секторі. Члени Ради підтримали проведену Міністерством фінансів реструктуризацію, яка стала суттєвим внеском у забезпечення фінансової стабільності, а також єдині для усіх кредиторів умови конвертації облігацій, включаючи т. зв. «російський борг».

2.3. Співпраця з міжнародними донорами

Співпраця України з міжнародними донорами, які готові надавати кошти на пільгових умовах, сприяла реформам у банківському секторі, державних фінансах, енергетиці, секторі державних підприємств та боротьбі з корупцією. Загальний обсяг кредитування і фінансової допомоги, яку отримав бюджет України та Національний банк від міжнародних донорів упродовж 2015 року та I кварталу 2016 року, склав 11,7 млрд. дол. США (близько 13% від ВВП).

Таблиця 3. Основні міжнародні донори України, обсяг залучених коштів до державного бюджету та Національного банку у 2015 році та у I кварталі 2016 року

Міжнародні донори	Чинні програми/угоди фінансування	Залучені кошти		Невибрані кредити
Основні кредитори				
МВФ	17,5 млрд. дол. США (Механізм Розширеного Фінансування (Extended Fund Facility - EFF), 11.03.2015, 4 р.)	4,9 млрд. дол. США (I транш, березень 2015 р.) 1,7 млрд. дол. США (II транш, серпень 2015 р.)	з них: 2,63 млрд. дол. США (до Державного бюджету), 3,9 млрд. дол. США (на поповнення ЗВР)	11 млрд. дол. США
Світовий банк	1,02 млрд. дол. США (Модернізація системи соціальної підтримки населення України, Друга позика на політику розвитку, Друга Програмна позика на політику розвитку фінансового сектору)	20 млн. дол. США (липень 2015 р.) 500 млн. дол. США (серпень 2015 р.) 500 млн. дол. США (вересень 2015 р.)	до Державного бюджету	-
ЄС	1,8 млрд. євро (III макрофінансова допомога, 22.05.2015)	600 млн. євро (I транш, липень 2015 р.)	до Державного бюджету	1,2 млрд. євро
		250 млн. євро (IV транш I макрофінансової допомоги, квітень 2015 р.)	до Державного бюджету	-
Інші донори, допомога яких пов'язана зі співпрацею з МФО				
Японія	331 млн. дол. США (у рамках спільного з Світовим банком проекту «Друга позика на політику розвитку»)	331 млн. дол. США (березень 2016 р.)	до Державного бюджету	-
США	2 млрд. дол. США (кредитні гарантії в рамках широкого пакету фінансової допомоги)	1 млрд. дол. США (травень 2015 р.)	до Державного бюджету	1 млрд. дол. США

Однією з головних складових плану уряду зі стабілізації економіки України та відновлення її зростання починаючи з 2016 року, є чотирирічна програма співпраці з МВФ обсягом 17,5 млрд. дол. США. Отримання допомоги з інших джерел на суму понад 7,2 млрд. дол. США безпосередньо залежить від швидкості відновлення співробітництва з МВФ.

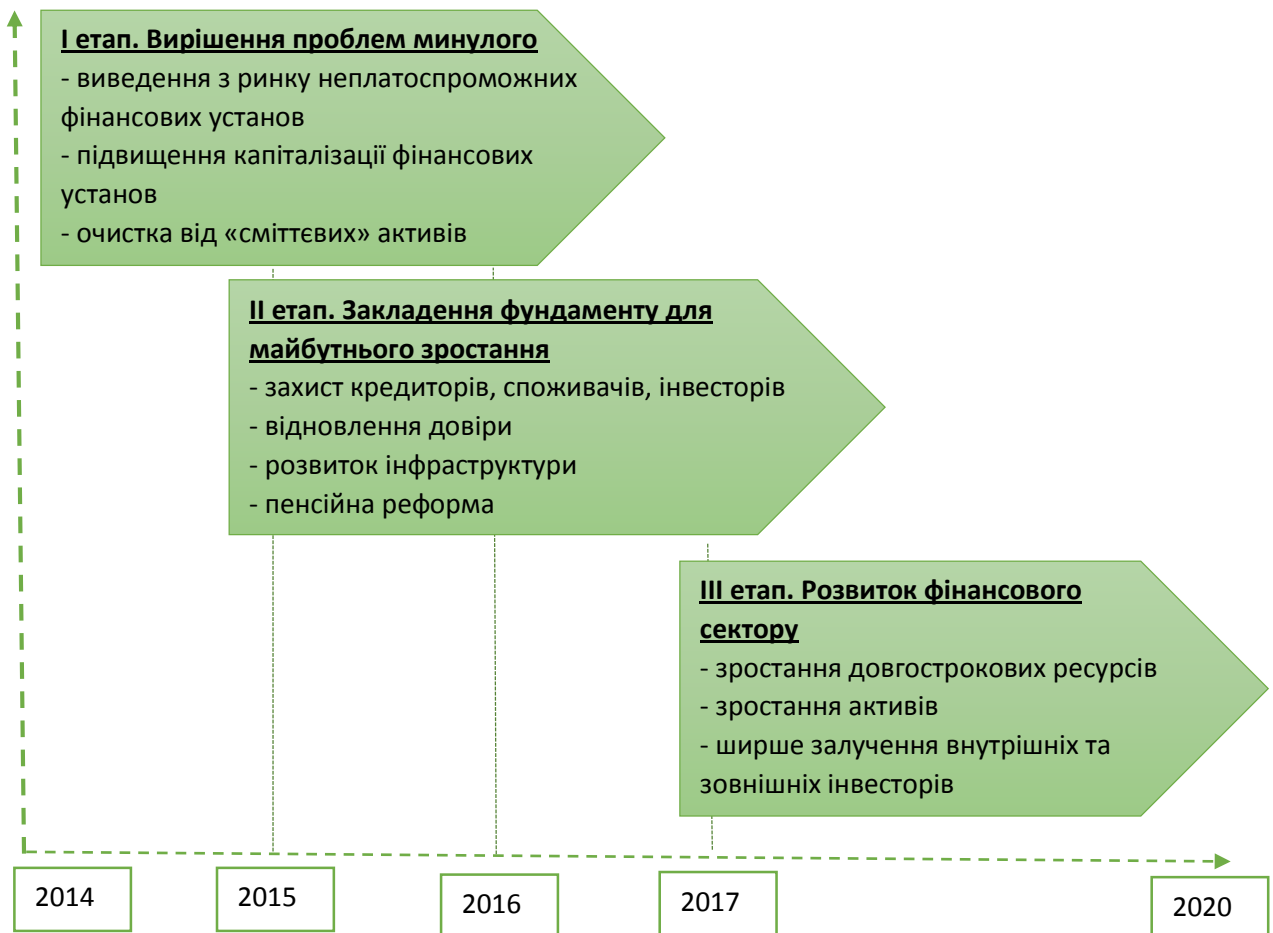
Позиція Ради. Співробітництво з МВФ та виконання положень меморандуму є необхідною умовою забезпечення фінансової стабільності. Члени Ради підкреслюють важливість прийняття парламентом законопроектів і вжиття інших потрібних заходів для відновлення політичної стабільності у державі та співпраці з МВФ та іншими міжнародними донорами.

2.4 Очищення фінансового сектору

У рамках I етапу Комплексної програми розвитку фінансового сектору України до 2020 року зусилля регуляторів були спрямовані на вирішення проблем, які накопичилася у фінансовій системі за довгі роки, передусім на очищення сектору від неплатоспроможних установ, фондового ринку – від «сміттєвих» активів; встановлення єдиних правил гри та підвищення прозорості для усіх учасників.

Схема 4. Етапи трансформації у фінансовому секторі

Очищення ринку відбувається:

- від неплатоспроможних учасників - шляхом посилення нагляду за дотриманням та/або вдосконалення пруденційних нормативів, оголошення учасників ринку неплатоспроможними; відкликання ліцензій та/або дозволів на здійснення відповідних видів діяльності;
- від неефективних фінансових інструментів на фондовому ринку - шляхом запровадження нових вимог до лістингу та більш виважених та жорстких критеріїв фіктивності емітентів цінних паперів;
- від «сумнівних» учасників - шляхом підвищення вимог до структури власності та її розкриття; маніпуляторів - через підвищення відповідальності та надання повноважень щодо розслідування (доказування).

Таблиця 4. Результати очищення фінансового сектору

Складова 1 етапу		Результати
	виведення з ринку неплатоспроможних фінансових установ	Кількість банків: -47 ² Кількість небанківських фінансових установ: -104 ³ Кількість ліцензій на фінансові послуги: -529 ⁴ Кількість ліцензій професійним учасникам фондового ринку: -181 ⁵
	підвищення капіталізації фінансових установ	Графіки рекапіталізації найбільших банків за результатами стрес-тестів затверджені ⁶ . Підвищено вимоги до мінімального капіталу банків (до 120 млн. грн. – до 17.06.2016, до 200 млн. грн. – до 11.07.2017, до 300 млн. грн. – до 11.07.2018, до 400 млн. грн. – до 11.07.2019, до 450 млн. грн. – до 11.07.2020, до 500 млн. грн. – до 11.07.2024) ⁷ . Посилено вимоги до якості активів страховиків, близько 160 страхових компаній будуть вимушені здійснити переалокацію активів у більш надійні інструменти. Посилено фінансові нормативи діяльності та критерії якості системи управління кредитних спілок.
	очистка від «сміттєвих» активів	За 2015: Виявлено 20 емітентів, що мають ознаки фіктивності. Зупинено обіг цінних паперів 98 емітентів. Порушено 106 справ за маніпулювання на ринку.
	розкриття реальних власників	У 44 платоспроможних банках розкрито структуру власності ⁸ . Впроваджено заходи щодо посилення відповідальності пов'язаних із банком осіб ⁹ . Підвищено вимоги до структури власності для учасників фондового ринку.

Етап очищення банківського сектору цього року буде завершений. Розпочинається етап перезавантаження та закладення фундаменту для майбутнього зростання фінансового ринку, що вимагатиме подальшого посилення координації дій регуляторів.

Позиція Ради. Члени Ради підтримали взаємодію фінансових регуляторів у розрізі очищення різних сегментів фінансового сектору, зокрема виведення з ринку схемних, кептивних, неплатоспроможних банків та «сміттєвих» цінних паперів.

² Відкликано ліцензій з 01.01.2015 по 01.04.2016.

³ У т.ч. 81 протягом 2015 року, 23 – протягом січня-лютого 2016 року.

⁴ У т.ч. 527 протягом 2015 року, 2 протягом січня-лютого 2016 року.

⁵ За 2015 рік .

⁶ 4 банки не потребували додаткового капіталу за результатами стрес-тестування.

⁷ Уточнений графік згідно з Постановою НБУ від 07.04.2016 № 242.

⁸ http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=22502427&cat_id=22502426 ; деякі з них привели структуру власності у відповідність до вимог, для інших процедура триває.

⁹ Закон України від 02.03.2015 № 218-VIII «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо відповідальності пов'язаних із банком осіб».

2.5 Стратегія розвитку державних банків

На засіданні Кабінету Міністрів України 11 лютого 2016 року було підтримано «Засади стратегічного реформування державного банківського сектору» (далі - Стратегія), розроблені Міністерством фінансів України за активної участі НБУ, міжнародних фінансових установ, експертної спільноти.

Ключовими завданнями Стратегії є докорінний перегляд принципів та механізмів корпоративного управління державних банків з урахуванням рекомендацій ОЕСР та створення ізолюваної від політичного впливу системи управління діяльністю державних банків. Це забезпечить стабільність функціонування банків, покращення результатів роботи та максимальну оцінку з боку потенційних інвесторів.

На даний час частка активів державних банків на українському банківському ринку¹⁰ становить близько 26%. З урахуванням їх значення для фінансової системи державні банки розділяються на системоутворюючі (Ощадбанк та Укресімбанк) та несистемоутворюючі (всі інші).

Схема 5. Ключові елементи стратегії реформування державних банків

Досягнення цілей підвищення ефективності та прозорості управління для системоутворюючих державних банків потребує суттєвої перебудови моделі ведення бізнесу та впровадження нових управлінських механізмів. Подальший розвиток банків буде сфокусовано на:

- максимальній орієнтації на цільові клієнтські сегменти, задоволенні повного обсягу потреб у фінансових послугах клієнтів і тим самим максимізації доходів;
- реформуванні операційних моделей.

¹⁰ http://www.bank.gov.ua/control/uk/publish/category?cat_id=64097

Значна увага приділена приведенню корпоративного управління у державних банках до світових стандартів, зокрема формуванню незалежних наглядових рад на конкурсній основі та створенню спеціалізованих комітетів наглядових рад. З огляду на це Уряд ухвалив новий порядок обрання членів наглядових рад державних банків (постанова КМУ від 11.02.2016 № 97).

Позиція Ради. Проект Стратегії попередньо розглядався Радою. Члени Ради одноголосно відзначили необхідність удосконалення корпоративного управління державного банківського сектору відповідно до стандартів ОЕСР, а також перегляду бізнес-моделей та стратегічних цілей банків державної форми власності. Держава повинна перейти до комерційних засад управління своїми інвестиціями в інтересах платників податків та вийти з участі у капіталі несистемоутворюючих банків. Схвалена КМУ Стратегія відобразила рекомендації Ради.

2.6 Посилення спроможності Національної комісії з цінних паперів та фондового ринку

У 2015-2016 роках НКЦПФР підготувала законодавчі ініціативи для набуття фактичного членства у Міжнародній організації комісій з цінних паперів (далі – IOSCO). Це забезпечить належний обмін інформацією та наблизить регулювання вітчизняного фінансового ринку до міжнародних стандартів.

Комісія представляє Україну в IOSCO та є її членом з 1996 року, але поки що не приєдналась до Меморандуму IOSCO через низку недоліків вітчизняного законодавства, в тому числі в частині статусу та повноважень Комісії.

Після приєднання до згаданого Меморандуму НКЦПФР:

- отримає право вимагати від регуляторів інших країн розслідувати причетність фізичних або юридичних осіб до правопорушень на фондовому ринку;
- буде визнаною світовим співтовариством як такою, що має всі необхідні повноваження для проведення розслідування правопорушень на фондовому ринку.

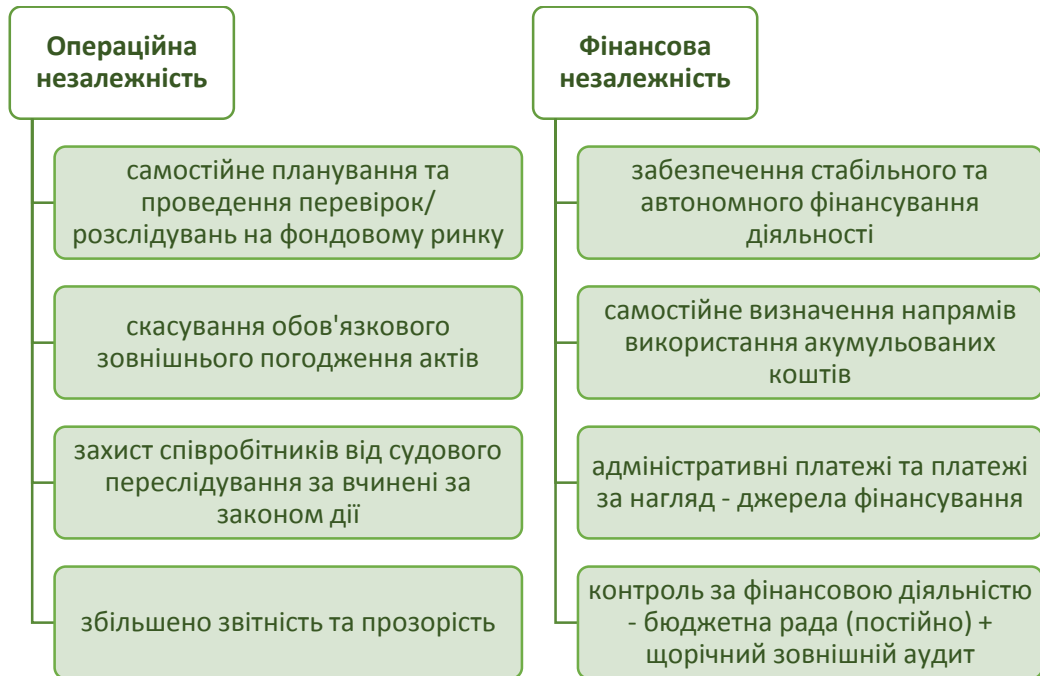
Схема 6. Повноваження НКЦПФР, необхідні для приєднання до Меморандуму IOSCO

18.02.2016 IOSCO було прийнято резолюцію про включення Комісії до Додатку «В» Меморандуму IOSCO. Тобто Україну визнали готовою до приєднання до Меморандуму за умови проведення реформи регулятора фондового ринку.

Найближчим часом очікується внесення Президентом України на розгляд Верховної Ради України необхідних законопроектів, спрямованих на посилення спроможності НКЦПФР.

Схема 7. Напрямки посилення незалежності НКЦПФР

Окремим питанням, над яким працює НКЦПФР, є розвиток інфраструктури фондового ринку у відповідності до принципів IOSCO. На сьогодні інфраструктура є фрагментованою і переважно не відповідає вказаним принципам. Це обумовлює високі ризики системи, відсутність справедливого ціноутворення, неможливість розвитку низки інструментів та сегментів ринку.

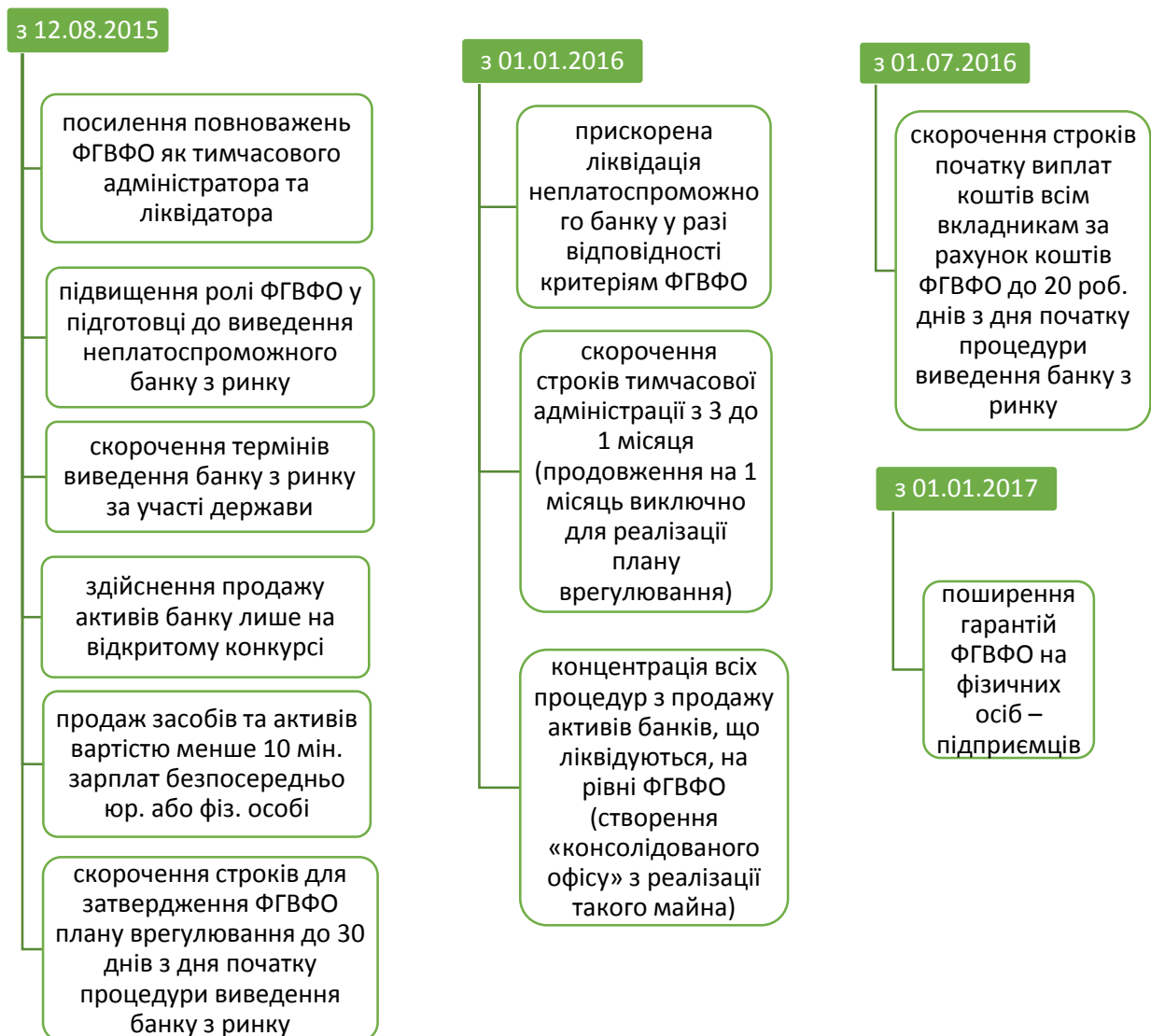
З урахуванням міжнародного досвіду зокрема рекомендацій Банку міжнародних розрахунків, принципів побудови інфраструктури фінансових ринків IOSCO, директив ЄС, кращої практики інших країн, рішеннями, спрямованими на удосконалення інфраструктури фондового ринку, стануть збільшення вимог до капіталу та порядку провадження діяльності учасників ринку, консолідація елементів інфраструктури, розбудови ІТ систем, підвищення надійності розрахунків тощо.

Позиція Ради. Члени Ради підтримали кроки НКЦПФР щодо розбудови інфраструктури фондового ринку відповідно до кращої міжнародної практики та посилення спроможності Комісії, у т.ч. розробку законопроектів, прийняття яких дозволить приєднатися до Меморандуму IOSCO.

2.7 Посилення спроможності Фонду гарантування вкладів фізичних осіб

ФГВФО разом з НБУ, Мінфіном, із залученням міжнародних експертів розробив проект Закону України «Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо вдосконалення системи гарантування вкладів фізичних осіб та виведення неплатоспроможних банків з ринку». Закон був прийнятий у липні та набув чинності у серпні 2015 року.

Схема 8. Основні положення та етапи реалізації закону

На виконання вимог зазначеного Закону відбувається ступінчата реорганізація, яка передбачає посилення окремих існуючих та створення нових підрозділів ФГВФО (зокрема за такими напрямками роботи, як продаж активів, юридична підтримка, розслідування та запобігання корупції, захист прав споживачів та фінансової грамотності), збільшення штатної чисельності Фонду. Це дозволить зменшити кількість працівників неплатоспроможних банків і відповідно призведе до зменшення витрат цих банків.

2015 рік став суттєвим випробуванням для Фонду у фінансовому та організаційному плані. Тільки за 2015 рік ФГВФО витратив на забезпечення виплат вкладникам неплатоспроможних банків 50,3 млрд. грн. (за весь час існування Фонду – 70,8 млрд. грн.). Для покриття цих виплат ФГВФО протягом року залучив кредити НБУ на суму 9,95 млрд. грн., Міністерства фінансів – 41,5 млрд. грн.

Позиція Ради. Рада підтримала заходи з підвищення інституційної спроможності та ефективності ФГВФО, а також (на засіданні в липні 2015 року) пропозицію щодо забезпечення фінансування Фонду на період серпень-грудень 2015 року в обсязі 21,5 млрд. грн.

2.8 Реформи в аудиті

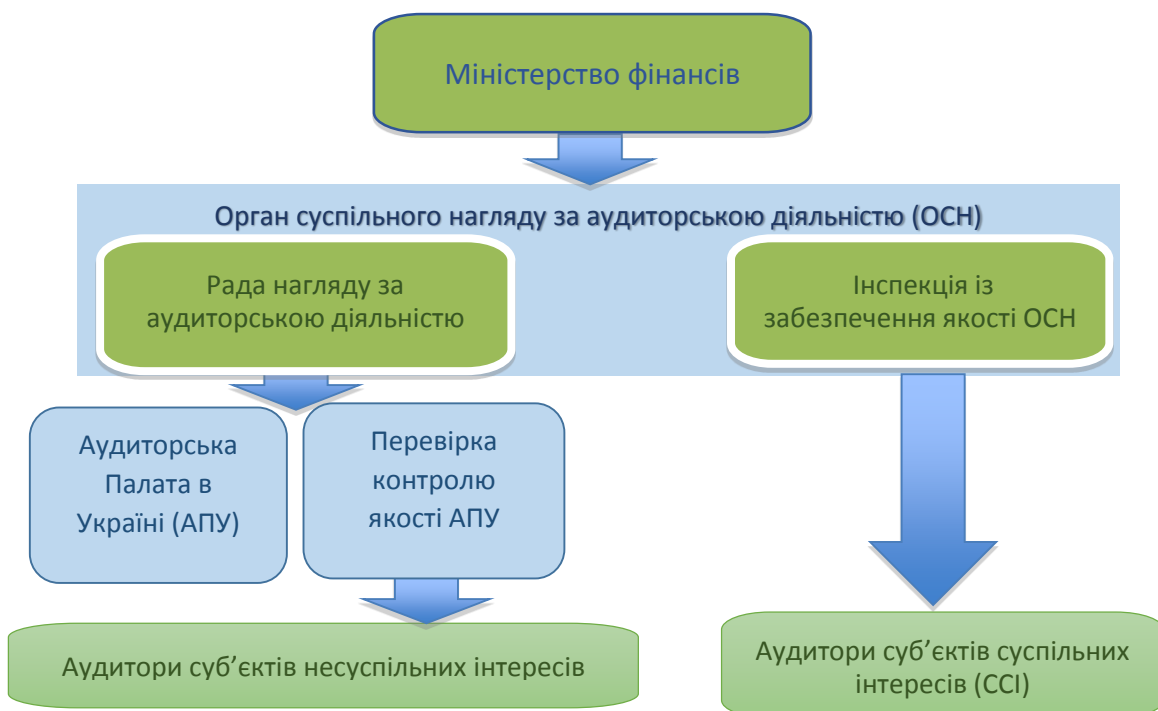
Система аудиторських перевірок, яка донедавна існувала в Україні, не виявила серйозних проблем у діяльності багатьох банків, які пізніше були визнані неплатоспроможними. Аудит не став інструментом об'єктивної, професійної та незалежної верифікації фінансової звітності банків та інших фінансових установ. Серед причин цього були конфлікти інтересів та недоліки нагляду за діяльністю аудиторів.

Міністерство фінансів ініціювало реформи в аудиті згідно з європейськими та світовими стандартами зокрема запровадження незалежного нагляду за аудиторською діяльністю.

В Україні нова система незалежного аудиту включатиме:

- створення дворівневої системи нагляду з підвищенням ролі громадського нагляду;
- розмежування нагляду за суб'єктами суспільних¹¹ та несупільних інтересів;
- підвищення прозорості діяльності аудиторів, створення їх єдиного реєстру;
- запровадження стимулів до навчання та підвищення кваліфікації аудиторів.

Схема 9. Зміни у нагляді за діяльністю аудиторів

¹¹ Підприємства, що становлять суспільний інтерес – публічні акціонерні товариства та емітенти цінних паперів, цінні папери яких допущені до біржових торгів, банки, страховики, недержавні пенсійні фонди, інші фінансові установи, які провадять діяльність на підставі ліцензії, та підприємства, які відповідно до цього Закону належать до великих підприємств.

30.03.2016 Уряд ухвалив проект закону «Про аудит фінансової звітності та аудиторську діяльність», який має на меті підвищити якість аудиторських послуг в Україні, знизити витрати аудиторських компаній на навчання та сертифікацію в різних регуляторних органах.

Загалом прийняття цього закону дозволить:

- підвищити рівень довіри з боку інвесторів до фінансової звітності вітчизняних підприємств, у тому числі державних компаній;
- відновити довіру населення до українських банків, страхових компаній;
- отримати українським аудиторам доступ до європейських ринків.

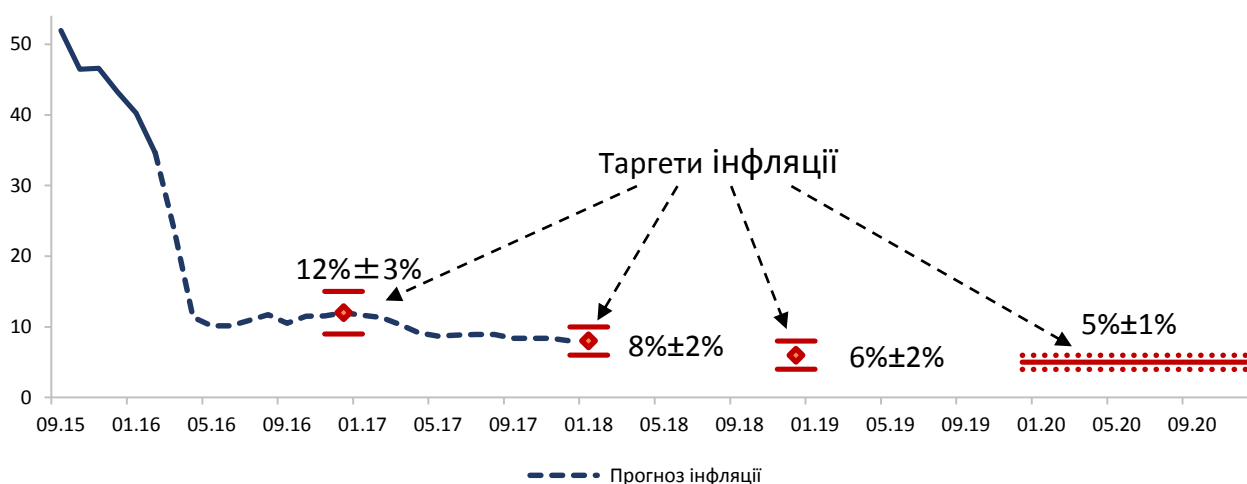
Позиція Ради. Члени Ради рекомендували запровадити систему суспільного нагляду за діяльністю аудиторів відповідно до директив Євросоюзу з метою посилення контролю за якістю послуг, що надаються суб'єктами аудиторської діяльності підприємствам, які становлять суспільний інтерес. Буде також посилюватися відповідальність за порушення та зловживання в аудиторській діяльності.

2.8 Співпраця Національного банку і Уряду для забезпечення цінової стабільності

У 2015 році Національний банк продовжив підготовчу роботу для запровадження режиму інфляційного таргетування (далі – ІТ) та оголосив про намір досягти у найближчі роки кількісно визначених показників інфляції зокрема 12% на кінець 2016 року.

Інфляція нерозривно пов'язана з усіма економічними процесами в країні. НБУ як незалежна інституція прагне передусім забезпечити стабільність цін. Для підтримання цінової стабільності необхідна координація монетарної політики Національного банку та економічної політики Уряду, чому значною мірою сприяла та сприятиме робота Ради. На засіданнях Ради обговорювалися питання виконання бюджету та ситуації на валютному ринку, ключові параметри майбутньої бюджетної та боргової політики тощо.

Графік 5. Інфляційні цілі Національного банку України

Джерело: НБУ

Успішна реалізація монетарної політики за режиму ІТ неможлива за наявності фіскального домінування. У 2016 році цей чинник зник завдяки більш збалансованій бюджетній політиці. Ефективний урядовий менеджмент у сфері фінансів дозволить надалі не залучати Національний банк до фінансування державних витрат. З огляду на це важливим є досягнуте порозуміння Міністерства фінансів та НБУ щодо обміну інформацією та прогнозованості використання коштів з Єдиного казначейського рахунку.

Значущим досягненням стала реструктуризація державного боргу, проведена Міністерством фінансів. Вона дозволила значно зменшити тиск на платіжний баланс, сприяла стабілізації валютного ринку. Це дозволило НБУ поповнювати міжнародні резерви в періоди перевищення на ринку пропозиції іноземної валюти над попитом.

Сприятиме ефективності монетарної політики побудова кривої дохідності за державними цінними паперами. Відтак учасники ринку матимуть інформацію про доходність вкладень коштів у ці папери на різні строки і зможуть планувати фінансові інвестиції. З огляду на це на засіданнях Ради обговорювалися питання повернення Міністерства фінансів на первинний ринок облігацій внутрішньої державної позики, що і відбулось у 2016 році.

Позиція Ради. Запорукою успішного переходу до режиму інфляційного таргетування є тісна координація зусиль НБУ і Уряду та забезпечення необхідних передумов. Зокрема Рада підтримала усунення фіскального домінування та більшу прогнозованість використання коштів з Єдиного казначейського рахунку.

Звіт підготовлено секретаріатом Ради з фінансової стабільності. Під час підготовки використані офіційні дані та інформація НБУ, Мінфіну, НКЦПФР, Нацкомфінпослуг, ФГВФО.